

Թերեզա ՇԱՀՐԻՄԱՆՅԱՆ

ՀՊՏՀ «Ամբերդ»
հետազոտական կենտրոն

2010 թ. գերազանցությամբ ավարտել է ՀՊՏՀ բակալավրիատը՝ «Պետական և մունիցիպալ կառավարում» մասնագիտությամբ, իսկ 2012 թ.՝ նույն մասնագիտության մագիստրատուրան և ստացել կառավարման մագիստրոսի աստիճան: 2012-2015 թթ. եղել է հակաճգնաժամային և զրոսաշրջության կառավարման ամբիոնի հայցորդ: 2013 թ.-ից աշխատում է «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնում:

Հեղինակ է 4 գիտական հրապարակումների, այդ թվում՝ մեկ մենագրության համահեղինակ:

<https://orcid.org/0000-0001-8888-045X>

ՀԱՅՏԱՐԱՐԱԳՐՄԱՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳ՝

ՎԱԽԻՑ ԴԵՊԻ

ՎԱՍԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

DOI: 10.52174/2579-2989_2025.1-74

Հիմնաբառեր. *հայտարարագրման համակարգ, կոռուպցիա, հանրային վստահություն, թափանցիկություն, հարկային հսկողություն, հոգեբանական դիմադրություն, անձնական տվյալների պաշտպանություն, սոցիալական արդարություն*

Հայտարարագրման համակարգի ներդրումը նպաստում է հարկային կարգավորմանը, ֆինանսական թափանցիկությանը և օրենքի գերակայությանը: Իր հերթին, համակարգի հաջող կիրառումը պահանջում է տեխնոլոգիական, իրավական և կրթական միջոցառումների համակցում, ինչպես նաև հանրային մասնակցության խթանում: Մշակական բարեփոխումների և հանրային մասնակցության շնորհիվ՝ հնարավոր կլինի բարձրացնել համակարգի արդյունավետությունը: Սակայն, այս համակարգը պեղք է ներդնել միայն այն դեպքում, երբ ապահովվում են անձնական տվյալների պաշտպանությունը, տեխնոլոգիական անվտանգությունը և, իհարկե, հանրային վստահությունը: Հասարակության հոգեբանական ընկալումները, վստահության մակարդակը և ներգրավվածության կառուցակարգերը կարևոր են դրա արդյունավետության համար:

Հայտարարագրման համակարգի ներդրումը կարող է խթանել տնտեսական զարգացումը, բարելավել պետական կառավարման կառուցակարգերը և բաժրացնել հանրային բարեկեցության մակարդակը:

Հայտարարագրման համակարգի միջոցով ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք պարտավոր են հայտնել անհրաժեշտ տեղեկություններ իրենց ֆինանսական ակտիվների, եկամուտների, ծախսերի, գույքի, գործարքների և այլնի մասին: Ընդհանուր առմամբ, հայտարարագրման համակարգի ներդրումը կարող է պետությանը բերել մի շարք շոշափելի օգուտներ, որոնք կնպաստեն երկրի տնտեսական կայունությանը,

Թափանցիկություն, հաշվետվողականություն	Կոռուպցիայի կանխարգելում	Հարկային պարտավորությունների կատարում	Ռեսուրսների արդար բաշխում
- Պետական միջոցների օգտագործումը բացահայտելու միջոցով բարձրացվում է հանրային վստահության մակարդակը: - Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց ֆինանսական տվյալների ներկայացմամբ ապահովվում է վստահություն հասարակական և պետական մարմինների միջև:	Ֆինանսական գործարքների վերահսկումը կանխում է չարաշահումները և անօրինական գործողությունները:	Հարկային հայտարարագրերը նվազեցնում են հարկերից խուսափելու հնարավորությունները և բարելավում բյուջեի հավաքագրման գործընթացը:	Սոցիալական ծրագրերի և աջակցության բաշխման միջոցով աջակցությունն ուղղվում է այն մարդկանց, որոնք դրա կարիքն ունեն:

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 1

Հայտարարագրման համակարգի ներդրման հիմնական նպատակները

հասարակական արդարության հաստատմանը, ինչպես նաև պետական կառավարման համակարգի արդյունավետ գործունեությանը:

Հայտարարագրման համակարգը նպատակ ունի բարելավելու հարկային և ֆինանսական կառավարումը, թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը, ինչպես նաև կարևոր գործիք է կոռուպցիայի նվազեցման, սոցիալական արդարության խթանման և պետական բյուջեի արդյունավետ կառավարման համար (գծապատկեր 1):

Հայտարարագրման համակարգի հաջորդ կարևոր առաքելությունն ընդհանուր կանոնների և չափանիշների ստեղծումն է, ըստ որի՝ կհամակարգվեն տարբեր ոլորտների (օրինակ՝ հարկային, ֆինանսական, սոցիալական) հաշվետվությունները՝ օգնելով հաստատել կարգապահություն և միանման գործելակերպ: Այս համակարգի շնորհիվ՝ պետությունը կարող է ապահովել ավելի խիստ վերահսկողություն՝ կազմակերպությունների և անհատների կողմից օրենքները պահպանելու տեսանկյունից: Խնդիրների լուծումը բերում է իրավաբանական դաշտ, ինչն էլ օգնում է ձևավորել օրենքի գերակայություն և խթանել իրավական կարգապահությունը:

Հայտարարագրման համակարգը թույլ է տալիս պետությանը հավաքագրել և վերլուծել լայնածավալ տվյալներ, որոնք կարող են օգտագործվել տնտեսական և սոցիալական բարեփոխումների համար: Վերլուծության միջոցով պետությունը կարող է ավելի լավ հասկանալ տնտեսության տարբեր ոլորտները և մշակել քաղաքականություն, որն ուղղված կլինի դրանց զարգացմանը: Այսպիսով՝ արդյունավետ հայտարարագրման համակարգը կարող է նպաստել հանրային բարեփոխումների իրականացմանը՝ աջակցելով ոլորտային և տնտեսական փոփոխությունների կըտրուկ ու կայուն ներդրմանը²:

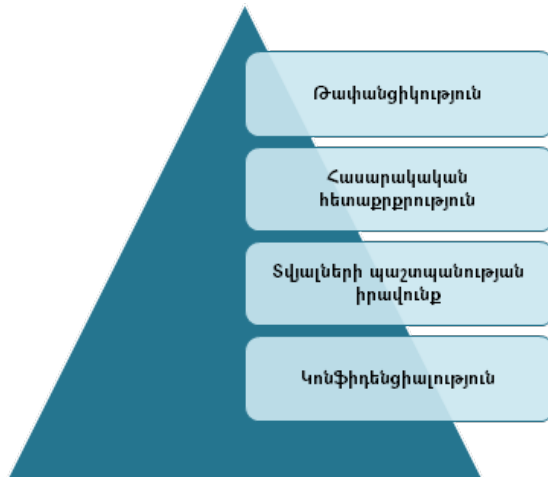
Հայտարարագրման համակարգի հիմնական նպատակը հասարակության, պետական մարմինների և կազմակերպությունների միջև տվյալների թափանցիկության, հաշվետվողականության և կառավարման արդյունավետության ապահովումն է³:

Ինչ վերաբերում է հարկային և ֆինանսական հայտարարագրերի հրապարակման հարցին, ապա պետք է ասել, որ աշխարհի տարբեր երկրներում, այս առումով, կիրառվում են տարբեր մոտեցումներ՝ կախված տվյալ երկրի օրենքներից և կարգավորումներից: Ավելին, ֆիզիկա-

¹ Ֆիզիկական անձանց եկամուտների համընդհանուր հայտարարագրման համակարգի ներդրում Հայաստանում (2023), <https://ejc.am/hy/article/14440>

² Հայտարարագրում և բանկային հաշիվների վերահսկում. ինչո՞ւ է դա կարևոր, և ի՞նչ դիսկեր կան, 17.01.2025, <https://fip.am/40518>

³ Ֆիզիկական անձանց եկամուտների հայտարարագրման ուղեցույցներ, 15.01.2025, <https://banks.am/am/news/news-feed/28671>

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 2

Արդյունավետ հայտարարագրման համակարգի հիմնական սկզբունքները

կան անձանց (ոչ պաշտոնյաների) հայտարարագրերի հրապարակման հարցը պայմանավորում են տվյալների պաշտպանության օրենքները, հասարակական հետաքրքրությունը և կառավարական քաղաքականությունը: Ֆիզիկական անձանց տվյալները հաճախ պաշտպանվում են տվյալների պաշտպանության օրենքներով, ինչպիսին է, օրինակ, Եվրոպական միությունում գործող General Data Protection Regulation (GDPR)-ը⁴: Դա նշանակում է, որ հայտարարագրերը կարող են հրապարակվել միայն այն չափով, որքանով դրանք ծառայում են հանրային շահերին՝ զերծ լինելով անձնական տվյալների չհիմնավորված բացահայտումից⁵: Բազմաթիվ երկրներում հրապարակումը սահմանափակվում է միայն այն դեպքերում, երբ տվյալները պետք է հանրային վերահսկողության տակ լինեն՝ որպես մաս պետական կամ ֆինանսական վերահսկողության: Բայց նույնիսկ այդ պարագայում հրապարակումը կարող է լինել ընտրովի կամ սահմանափակված: Օրինակ՝ ԱՄՆ-ում հարկային հայտարարագրերի հրապարակման համակարգը հիմնականում վերաբերում է միայն պետական պաշտոնյաներին, մինչդեռ ֆիզիկական անձանց հարկային հայտարարագրերը, սովորաբար, չեն հրապարակվում, բացի հատուկ դեպքերից (օրինակ՝ հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող գործեր)⁶: Եվրոպայի որոշ երկրներում կարող են հրապարակվել ոչ պաշտոնյաների, օրինակ՝ բարձր եկամուտ ունեցող անձանց ֆինանսական հայտարարագրերը՝ կոռուպցիայի կանխարգելման կամ սոցիալական արդարության ապահովման նպատակով⁷: Բայց այստեղ նույնպես անձնական տվյալների պաշտպանության հարցերը կարևոր դեր ունեն: ԱՊՀ երկրներում հրապարակման հիմնական նպատակը պետության տնտեսական կայունության պաշտպանությունն է, ինչպես նաև կոռուպցիայի և հարկային խուսափման դեմ պայքարը: Այն երկրներում, որտեղ առկա է հասարակական և քաղաքական վերահսկողություն, հաճախ նաև որոշված են սոցիալական արդարության սկզբունքները՝ հաշվի առնելով, թե ում հայտարարագրերը պետք է հրապարակվեն:

րակման համակարգը հիմնականում վերաբերում է միայն պետական պաշտոնյաներին, մինչդեռ ֆիզիկական անձանց հարկային հայտարարագրերը, սովորաբար, չեն հրապարակվում, բացի հատուկ դեպքերից (օրինակ՝ հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող գործեր)⁶: Եվրոպայի որոշ երկրներում կարող են հրապարակվել ոչ պաշտոնյաների, օրինակ՝ բարձր եկամուտ ունեցող անձանց ֆինանսական հայտարարագրերը՝ կոռուպցիայի կանխարգելման կամ սոցիալական արդարության ապահովման նպատակով⁷: Բայց այստեղ նույնպես անձնական տվյալների պաշտպանության հարցերը կարևոր դեր ունեն: ԱՊՀ երկրներում հրապարակման հիմնական նպատակը պետության տնտեսական կայունության պաշտպանությունն է, ինչպես նաև կոռուպցիայի և հարկային խուսափման դեմ պայքարը: Այն երկրներում, որտեղ առկա է հասարակական և քաղաքական վերահսկողություն, հաճախ նաև որոշված են սոցիալական արդարության սկզբունքները՝ հաշվի առնելով, թե ում հայտարարագրերը պետք է հրապարակվեն:

⁴ European Commission. (2018). General data protection regulation (GDPR) guidelines. European Union. https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en

⁵ Cranor, L. FPrivacy and data protection in the European Union: A framework for GDPR compliance. (2020). Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/privacy-and-data-protection-in-the-european-union-9780198842641>

⁶ U.S. Government Accountability Office. (2020). Public financial disclosure by government officials. GAO. <https://www.gao.gov/products/gao-20-122>

⁷ European Commission. (2018). General data protection regulation (GDPR) guidelines. European Union. https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en

վեն, և ինչպես դրանք կազդեն երկրի սոցիալական կայունության վրա⁸: Հատկապես՝ եթե հայտարարագրերը պարունակում են անձնական տվյալներ (օրինակ՝ ընտանեկան կամ ֆինանսական վիճակի մասին), դրանք կարող են խախտել տվյալների պաշտպանության օրենքները, օրինակ՝ GDPR-ը (Եվրոպայում) կամ դրա տեղական տարբերակները⁹:

ԱՊՀ անդամ երկրներում հայտարարագրման համակարգի կիրառումը, ֆիզիկական անձանց ոչ պաշտոնական հայտարարագրերի հրապարակումը տարբեր կերպ են իրականացվում՝ կախված յուրաքանչյուր երկրի օրենսդրությունից, սոցիալական և քաղաքական համատեքստից: Ռուսաստանյան օրենսդրությունը պահանջում է, որ ինչպես պետական պաշտոնյաները, այնպես էլ որոշակի հասարակական ազդեցություն ունեցող անձինք (օրինակ՝ գործարարները) ներկայացնեն իրենց եկամուտների և սեփականության հայտարարագրերը: Պետական պաշտոններ չգրադեցնող կամ հասարակական էական ազդեցություն չունեցող ֆիզիկական անձանց հարկային հայտարարագրերը, սովորաբար, չեն հրապարակվում: Սակայն, հարկային մարմինները կարող են ստուգել այդ տվյալները՝ կոռուպցիայի կանխարգելման և հարկերի հավաքագրման նպատակով¹⁰:

Բելառուսում պաշտոնյաները պարտավոր են ներկայացնել հայտարարագրեր, որոնք հասանելի են հանրությանը: Այնուամենայնիվ, ֆիզիկական անձանց հայտարարագրերը, որպես կանոն, չեն հրապարակվում, քանի դեռ չկա հասարակական հետաքրքրություն կամ որևէ հատուկ օրենք, որը պարտադրում է այդպիսի հրապարակում: Հարկային մարմինները իրավունք ունեն ստուգելու այդ հայտարարագրերն ըստ եկամուտների և ծախսերի համապատասխանության¹¹:

Ղազախստանում պարտադիր է պետական պաշտոնյաների հայտարարագրերի հրապարակումը, սակայն, սովորաբար, ֆիզիկական անձանց տվյալները չեն հրապարակվում, եթե դա օրենքով չի պահանջվում: Ղազախստանը նախատեսում է որոշ կարգավորումներ կատարել կոռուպցիայի դեմ պայքարում, և այդ պատճառով կարևոր պաշտոններ զբաղեցնող կամ որոշ հարուստ անձինք կարող են հայտնվել ուշադրության կենտրոնում¹²:

Ուզբեկստանում կան օրենքներ, որոնք սահմանում են պաշտոնյաների հայտարարագրերի հրապարակում: Այնուամենայնիվ, ֆիզիկական անձանց հայտարարագրերի հրապարակումը սահմանափակվում է: Հարկային մարմինները կարող են ստուգել տվյալները՝ տնտեսական իրավիճակի գնահատման կամ կոռուպցիայի դեմ պայքարի նպատակով¹³:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանին, ապա այստեղ, ինչպես շատ այլ ԱՊՀ երկրներում, պետական պաշտոնյաները պարտավոր են ներկայացնել եկամուտների և սեփականության հայտարարագրեր, որոնք, սովորաբար, հրապարակվում են պետական մարմինների կողմից՝ հասարակության վերահսկողության և կոռուպցիայի կանխարգելման նպատակով: Ոչ պաշտոնյա ՀՀ քաղաքացիների եկամուտների և սեփականության հայտարարագրերը, որպես կանոն, չեն հրապարակվում, սակայն դրանք կարող են հասանելի լինել որոշ դեպքերում՝ հասարակական հետաքրքրության կամ իրավաբանական պահանջների հիման վրա: Չնայած ոչ պաշտոնյաների հայտարարագրերը չեն հրապարակվում՝ այդ տվյալները կարող են ստուգվել հարկային մարմինների կողմից՝ օրենքի պահանջով¹⁴: Մինչ այժմ հայտարարագրերի հրապարակումը վերաբերում է պետական պաշտոնյաներին, սակայն, կատարելով որոշակի օրենսդրական փոփո-

⁸ CIS-STAT. (2021). Social justice and data privacy policies in CIS countries. CIS-STAT. <https://cisstat.com/publications>

⁹ European Commission. (2018). General data protection regulation (GDPR) guidelines. European Union. https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en

¹⁰ Russian Federation. (2021). Income declaration laws in Russia. <https://www.government.ru/en/news/statement/>

¹¹ Belarusian Government. (2019). Public declaration laws in Belarus. <https://www.belarus.by/en/government-declaration>

¹² Kazakhstan Ministry of Finance. (2020). Corruption control and declarations in Kazakhstan. <https://www.mf.kz/en/corruption-control>

¹³ Uzbekistan Government. (2020). Uzbekistan's financial disclosure and anti-corruption laws. <https://www.gov.uz/en/legalframework>

¹⁴ Gharibyan, A. (2020). Taxpayer and public official declaration rules in Armenia. Armenian National Assembly. <https://www.parliament.am/legislation.php>

խություններ կամ հաշվի առնելով որոշ նախաձեռնություններ, հայտարարագրերի հրապարակումը կարող է դառնալ պարտադիր կամ հասարակական հետաքրքրության առարկա¹⁵:

Հայտարարագրերի միջոցով չի հաջողվում ամբողջությամբ կանխել հարկերից խուսափելու գործընթացը, քանի որ անձինք կարող են գրանցել ոչ ամբողջական եկամուտներ: Հայտարարագրերի ներկայացման ժամանակ հաճախ չեն նշվում բոլոր հնարավոր եկամուտները կամ գույքի բոլոր ձևերը: Սա կարող է կապված լինել տվյալների տրամադրման գործընթացի անկատարության կամ անձանց՝ բոլոր պարտավորությունները հայտարարելու պատրաստակամության բացակայության հետ: Մինչև հիմա եղել են դեպքեր, երբ հայտարարագրված եկամուտներն ու սեփականությունը չեն համապատասխանել իրականությանը¹⁶: Օրինակ՝ որոշ անձինք կարող են խուսափել իրենց ունեցվածքի մի մասի հայտարարումից՝ կոռուպցիայի կամ կեղծ հայտարարագրերի միջոցով: Պատասխանատու մարմինները հաճախ բավարար ռեսուրսներ չունեն՝ մանրամասն ստուգելու և վերլուծելու բոլոր հայտարարագրերը¹⁷: Այն, որ հայտարարագրերի վերահսկողությունը երբեմն չի ապահովվում ամբողջականությամբ, կարող է հանգեցնել կոռուպցիոն ռիսկերի¹⁸: Չնայած հայտարարված տվյալներին՝ դրանց վերլուծության բացակայությունը կարող է հանգեցնել կոռուպցիայի կամ այլ խախտումների չհայտնաբերմանը:

Հայտարարագրման համակարգի միջոցով քաղաքացիները կարող են մասնակցել հանրային վերահսկողության գործընթացին՝ ապահովելով, որ կառավարությունը, բիզնեսները և կազմակերպությունները

որ գործեն ըստ հասարակական բարեկեցության ու արդարության սկզբունքների¹⁹: Առաջնային հայտարարագրման համակարգը հաճախ պահանջում է ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառություն՝ ավտոմատացված համակարգերի, տվյալների շտեմարանների և բիզնեսին աջակցող ծրագրերի տեսքով²⁰: Տեխնոլոգիական խնդիրները՝ ծրագրային ապահովման անհամապատասխանությունները, տեխնիկական անհարթությունները կամ անբավարար ենթակառուցվածքները կարող են մեծապես խոչընդոտել հայտարարագրերի արդյունավետ մշակումն ու կառավարումը: Օրինակ՝ հայտարարագրման համակարգի ներդրումը կարող է խնդիրներ առաջացնել անձնական տվյալների պաշտպանության տեսանկյունից, որոնց լուծման համար պահանջվում են մեծ ծախսեր և ժամանակ՝ տեխնոլոգիաների ու համապատասխան հմտությունների զարգացման նպատակով²¹: Միաժամանակ, հայտարարագրման համակարգի ներդրումը կարող է նոր տեխնոլոգիական աշխատանքների իրականացման անհրաժեշտություն առաջացնել՝ կապված տվյալների մշակման, համակարգերի մշտադիտարկման, բիզնեսի կամ պետական կառավարման ոլորտների հետ՝ խթանելով նոր աշխատատեղերի ստեղծումը²²:

Հայտարարագրման համակարգի ներդրումը պահանջում է նաև անհրաժեշտ գիտելիքներով օժտված համապատասխան մասնագետների առկայություն՝ նոր կառուցակարգերը գործնականում կիրառելու համար: Կանոնակարգերն ու պետական ինստիտուտները հաճախ չեն հասցնում արագորեն արձագանքել փոփոխություններին կամ չեն պատրաստվում այդպիսի համակարգերի ներդրմանը, ինչը

¹⁵ Smith, J. (2020, June 12). How government transparency impacts economic growth. Transparency Studies Online. <https://www.transparencystudies.org/government-transparency-economic-growth>

¹⁶ Smith, R. (2021). Public access to tax declarations and its impact on corruption prevention. International Review of Public Policy, 15 (1), 34-50.

¹⁷ Wilson, D., & King, E. (2021). Public interest and the transparency of high-income disclosures. Financial Policy Studies, 25(5), 60-75.

¹⁸ Garcia, F., & Lee, A. (2021). Tax avoidance and declaration practices. Tax Law Review, 42(3), 112-130.

¹⁹ Kessler, L. (2022, July 14). Technological challenges in data management for transparency. Tech Insights. <https://www.techinsights.com/data-management-transparency>

²⁰ World Economic Forum. (2023, March 5). Digital economy and transparency systems. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/digital-economy-transparency>

²¹ Նույն տեղում:

²² Cranor, L. F. (2020). Privacy and data protection in the European Union: A framework for GDPR compliance. Oxford University Press.

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 2

Հայտարարագրման համակարգի ներդրման մարտահրավերները և բարելավման ուղղությունները

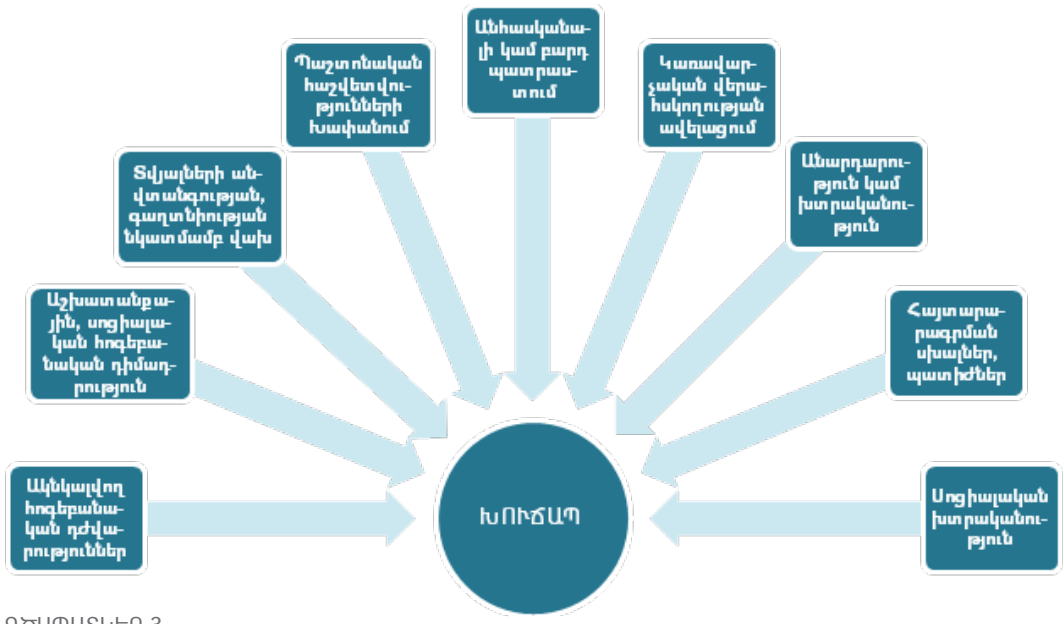
Հիմնական մարտահրավերներ	Բարելավման ուղղություններ
Տեխնոլոգիական խնդիրներ ➤ Ավտոմատացված համակարգերի և ենթակառուցվածքների պակասը սահմանափակում է համակարգի արդյունավետությունը: ➤ Մեծ ծախսեր են պահանջվում տեխնոլոգիաների և հմտությունների զարգացման համար:	Ավտոմատացված և անվտանգ համակարգերի ներդրում ➤ Տվյալների վերլուծության և հավաքագրման ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառումը կբարելավի գործընթացների արդյունավետությունը:
Մասնագիտական պատրաստվածության պակաս ➤ Մասնագետների տեխնիկական գիտելիքի պակասը կարող է սահմանափակել համակարգի ներդրումը:	Հասարակական իրազեկում և կրթություն ➤ Հանրային արշավների և ուսուցման ծրագրերի միջոցով քաղաքացիները կտեղեկանան համակարգի առավելություններին:
Կանոնակարգերի և վերահսկողության թերություններ ➤ Կանոնակարգերի անկատարությունը կամ պետական մարմինների ոչ բավարար պատրաստվածությունը խոչընդոտում է համակարգի գործարկումը:	Մասնագիտական պատրաստվածության զարգացում ➤ Պետական և մասնավոր ոլորտների աշխատակիցների վերապատրաստումը կարևոր է արդյունավետ համակարգի համար:
Անձնական տվյալների պաշտպանություն ➤ Տվյալների գաղտնիության և անվտանգության խախտման վախերը նվազեցնում են հանրային վստահությունը:	Պատժամիջոցների կիրառման հստակեցում ➤ Խախտումների համար խիստ և համաչափ պատժամիջոցների սահմանումը կբարելավի կարգապահությունը:
Հասարակական ընդունելություն ➤ Քաղաքացիները և գործարար ոլորտները հաճախ դիմադրում են համակարգին՝ բարդության կամ լրացուցիչ բեռի պատճառով:	Թափանցիկության բարձրացում ➤ Պետական պաշտոնյաների և ազդեցիկ անձանց հայտարարագրերի հրապարակումը կնպաստի վստահության մեծացմանը:

ևս հայտարարագրման համակարգի ներդրման խնդիրներից է: Կանոնակարգերի պակասը և անճշտությունները կարող են խոչընդոտել հայտարարագրման համակարգի կիրառումը և որոշակիորեն նվազեցնել դրա արդյունավետությունը: Օրինակ՝ աշխատանքի կամ սեփականության մասին տեղեկատվության բացահայտումը կարող է խախտել անձնական տվյալների գաղտնիության պայմանը կամ հակասել իրավական կարգավորումներին:

Հայտարարագրման համակարգի ներդրումը, բազմաթիվ դրական կողմեր ունենալով հանդերձ, կարող է առաջացնել խուճապ՝ տարբեր պատճառներով, որոնք կապված են սոցիալական, հոգեբանական, տղնտեսական և իրավաբանական գործոնների հետ: Սրանք կարող են ազդել հասարակության և կազմակերպությունների վերաբերմունքի վրա, իսկ այդ գործընթացը երբեմն կարող է ընկալվել որպես սպառ-

նալիք կամ դժվարություն: Հատկապես հոգեբանական գործոնները կարող են մեծ ազդեցություն ունենալ հասարակության կողմից համակարգի ընդունման, կիրառման և վերջնարդյունքում դրա հաջողության վրա: Ստորև ներկայացված են այն հիմնական պատճառները, որոնք կարող են խուճապ առաջացնել հայտարարագրման համակարգի ներդրման նկատմամբ (գծապատկեր 3):

Հայտարարագրման համակարգի ներդրման կայացման գրավականը դրա առաջնային ընդունումն է: Ուստի պետական մարմինների, մասնավոր կազմակերպությունների և հասարակության անդամների ընկալումները, վերաբերմունքն ու արձագանքները կարևոր են համակարգի արդյունավետության ապահովման գործում: Համակարգի ընդունման հետ կապված՝ մեր հասարակության վերաբերմունքը պարզելու և առկա խնդիրները վեր հանելու

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 3

Հայտարարագրման համակարգի ներդրման խոչընդոտները

նպատակով իրականացրել ենք հարցում 200 անձանց (քաղաքացիներ, պետական մարմիններ, մասնավոր կազմակերպությունների անդամներ) շրջանում: Հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ մեր երկրում առկա է քաղաքացիների մի խումբ, որը դժգոհ է նոր համակարգի պահանջներից: Հարցվողների 52%-ը նշում է, որ համակարգը չափազանց բարդ է կամ իրենք չունեն բավարար տեղեկություններ դրա կիրառման վերաբերյալ:

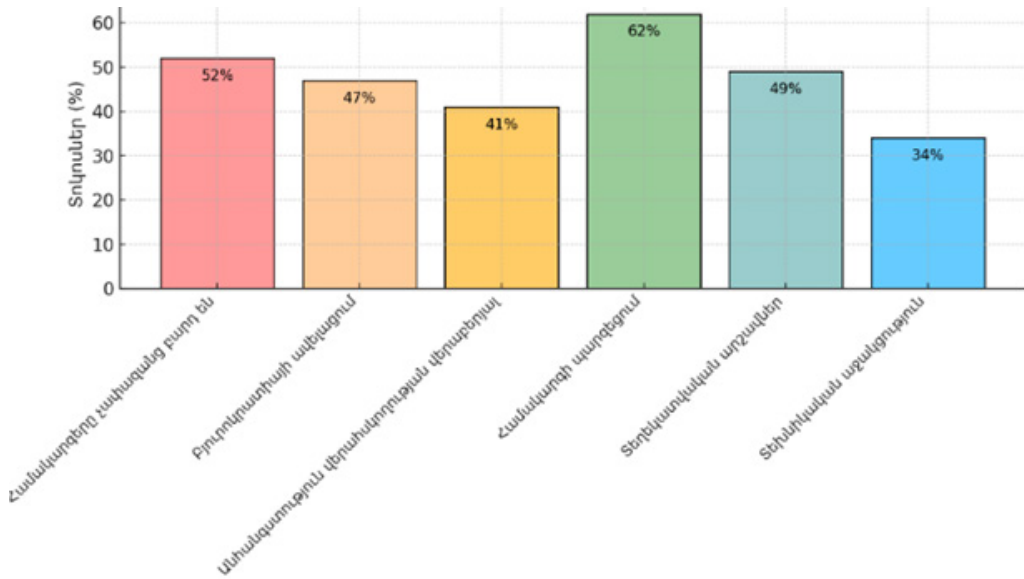
- Գլխավոր մտահոգություններն են՝
- Բյուրոկրատիայի ավելացում. հարցվողների 47%-ը կարծում է, որ նոր համակարգը բարդացնում է գործնական գործընթացները և նվազեցնում արդյունավետությունը:
- Լրացուցիչ ծախսեր. գործարար հատվածի ներկայացուցիչների 39%-ը շեշտում է, որ հայտարարագրման նոր համակարգը պահանջում է ավելորդ ծախսեր և նոր ձևաչափերով հաշվետվությունների ներկայացում:
- Բարդության աստիճան. փոքր բիզնեսի և տնտեսավարողների 35%-ը դժգոհ է համակարգի բարդությունից և լրացուցիչ բեռից:

Հիմնական մտահոգությունները կապ-

ված են պետական վերահսկողության ընդլայնման հետ: Հարցվողների 41%-ն այն համոզումն ունի, որ նշյալ համակարգի միջոցով ավելի վերահսկելի է դառնում իրենց անձնական կամ բիզնես գործունեությունը: 28%-ը նշել է, որ համակարգի բարդությունը և հասանելի տեղեկությունների պակասը առաջացնում են անհանգստություն:

Այս խնդիրները կարող են խոչընդոտել համակարգի լիարժեք ներդրումը, որոնց լուծման համար մասնակիցների 62%-ը կարևորում է պարզեցված գործընթացները, 49%-ը՝ տեղեկատվական արշավների կազմակերպումը, իսկ 34%-ը՝ տեխնիկական աջակցության տրամադրումը:

Այսպիսով՝ քաղաքացիներն ու կազմակերպություններն այն զգացողությունն ունեն, որ իրենց անձնական կամ բիզնես գործունեությունը դառնում է ավելի վերահսկելի, որն էլ հանգեցնում է անհանգրստության կամ դիմադրության: Մեծամասնությունը համակարգը համարում է բարդ կամ դժվարիասկանալի, և սա հատկապես վերաբերում է քաղաքացիների այն խմբին, որը չունի համապատասխան կրթություն կամ չի տիրապետում տեխնիկական հմտությունների: Շատ քաղաքացիներ վախենում

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 4

Հարցման արդյունքները նոր համակարգի վերաբերյալ

են, որ տվյալների ներկայացման ժամանակ համակարգի բարդության պատճառով կարող են թույլ տալ սխալներ, որոնք կարող են հանգեցնել օրենքի խախտումների՝ վնասելով իրենց հեղինակությունը: Առաջացել է նաև տեխնոլոգիական հակարգերի հանդեպ դիմադրություն՝ պայմանավորված նոր տեխնոլոգիաների կիրառման համար անհրաժեշտ գիտելիքի պակասով:

Հայտարարագրման համակարգի ներդրումը պահանջում է ֆինանսական կամ ժամանակային ռեսուրսներ, ուստի քաղաքացիներն ու կազմակերպությունները դա դիտարկում են որպես ավելորդ բեռ, որը չի ապահովում բավարար օգուտներ՝ ավելացնելով իրենց պարտավորությունները: Օրինակ, փոքր գործարարության տեսանկյունից, համակարգը ընկալվում է որպես խոչընդոտ իրենց հետագա գործունեությունը շարունակելու համար: Վերջինս մտավախություն ունի, որ իր ներկայացրած տվյալները կարող են սխալ կամ սխալ լրացված լինել՝ հանգեցնելով պատժամիջոցների՝ որպես հարկային տուգանքներ կամ իրավաբանական պատասխանատվություն:

Քաղաքացիների մի հատված էլ իրեն

բավարար չափով պաշտպանված չի զգում և կարծում է, որ ֆինանսական տվյալների հրապարակումից հետո դրանք կարող են օգտագործվել չարամիտ նպատակներով (օրինակ՝ խարդախություն, տվյալների վաճառք կամ սոցիալական ճնշում), ինչը բացասաբար կազդի իր սոցիալական կամ բարոյական վիճակի վրա: Հոգեբանական լարվածությունը կարող է ազդել անձնական կյանքի և բարեկեցության վրա: Գործընկերների, ընկերների կամ ընտանիքի անդամների շրջանում անձնական տվյալների բացահայտումը կարող է հանգեցնել սոցիալական հետախուզությունների, անձնական կյանքի անձեռնամխելիության իրավունքի խախտման, բարոյական կամ հոգեբանական հետևանքների: Հատկապես՝ եթե տվյալները բիզնեսի կամ անձնական հարաբերությունների կարևոր դրվագներին են վերաբերում:

Հայտարարագրման համակարգի ներդրման ժամանակ, եթե չի կատարվում ճիշտ մշտադիտարկում կամ առկա չեն պաշտպանության համապատասխան կառուցակարգեր, չի բացառվում սոցիալական խտրականությունը կամ անարդար վերաբերմունքը սոցիալական խավերի կամ սոցիալական խմբերի նկատմամբ:

Օրինակ՝ տնտեսապես թուլացած կամ ցածր եկամուտ ունեցող խմբերը կարող են զգալ, որ իրենց տնտեսական վիճակը բացահայտելը կհանգեցնի վնասների: Եթե որոշ մարդկանց տվյալներ օգտագործվում են անարդար կամ ոչ պատշաճ կերպով, կարող է անվստահություն առաջանալ համակարգի նկատմամբ, քանի որ տվյալ անձինք կարող են սխալ որոշումների կամ անարդար վերաբերմունքի զոհ դառնալ: Եթե համակարգը սխալ ձևով է գնահատում կամ վերլուծում տվյալները, դա կարող է հանգեցնել ոչ արդար հարկերի, տուգանքների կամ ֆինանսական պատասխանատվության սահմանման: Նույնիսկ եթե համակարգը թափանցիկ է, չի բացառվում, որ որոշակի խմբերի համար դա հանգեցնի անարդարության կամ խտրականության: Օրինակ՝ տարբեր սոցիալական խմբեր կամ տարբեր սոցիալական վիճակ ունեցող մարդիկ կարող են դիմակայել լրացուցիչ խոչընդոտների՝ առանց իրատեսական հիմնավորումների կամ պաշտպանվելու հնարավորության: Նրանք, ովքեր չեն կարողանում լրացնել հայտարարագիրը կամ չեն ընկալում համակարգը (օրինակ՝ տարեց, ցածր կրթությամբ քաղաքացիները), կարող են դուրս մնալ դրանից կամ չօգտագործել դա հնարավորությունները:

Կազմակերպություններն ու գործատուները կարող են զգալ ավելորդ բեռ կամ պատասխանատվություն, երբ պահանջվում է ճշգրտորեն ներկայացնել իրենց տվյալները, ներառյալ ֆինանսական, աշխատակիցների մասին կամ հարկային տեղեկությունները: Դա կարող է առաջացնել աշխատանքային ճնշումներ, սթրես կամ սխալներ:

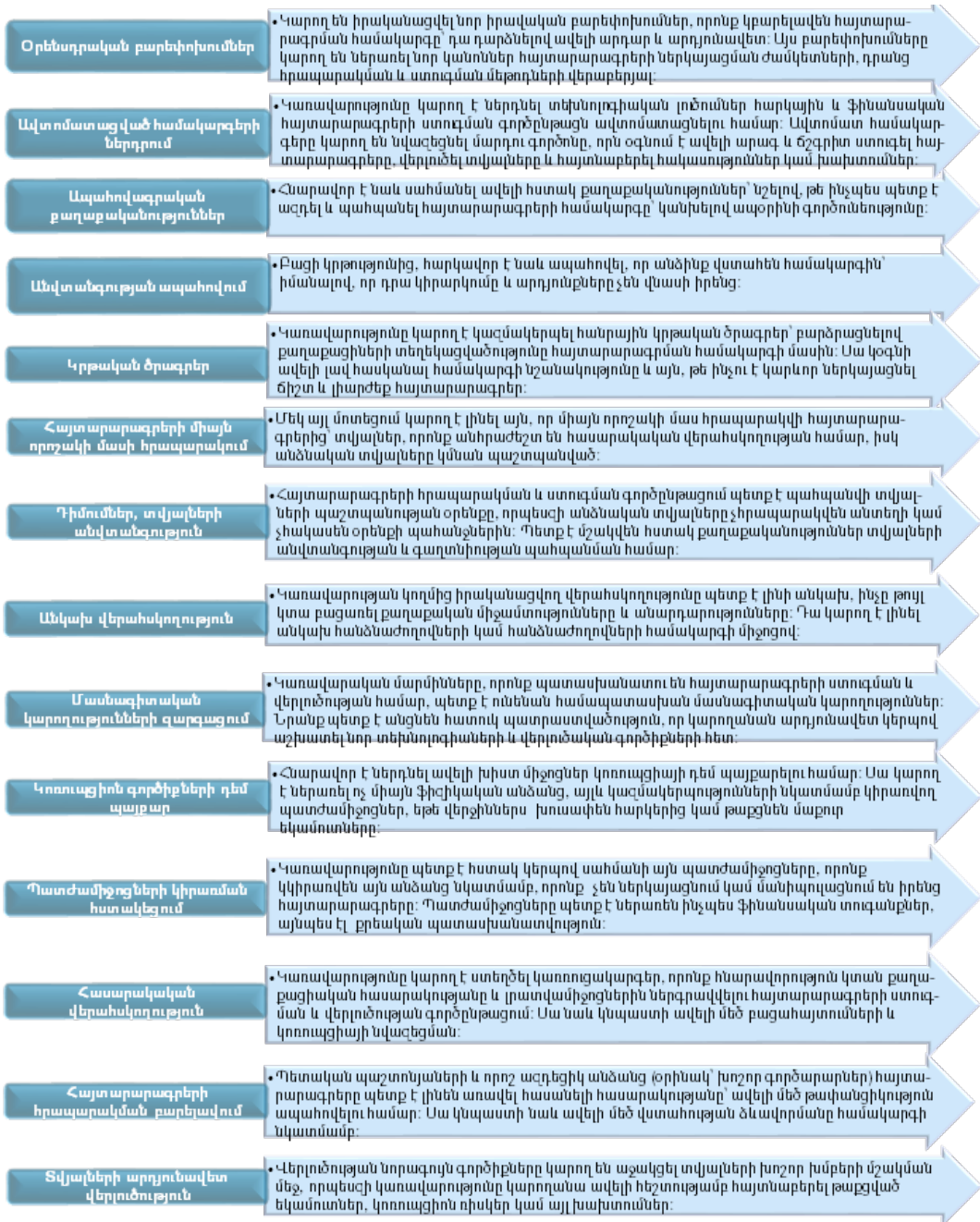
Պետական համակարգի նկատմամբ հանրային վստահությունը կարող է որոշիչ դեր խաղալ այն հարցում, թե մարդիկ և կազմակերպություններն ինչպես կդիտարկեն հայտարարագրման համակարգը: Եթե հասարակությունը չի վստահում կառավարությանը կամ կարծում է, որ վերջինս ազնիվ կամ թափանցիկ կերպով չի գործում,

նա կարող է ամեն կերպ հրաժարվել համակարգին մասնակցելուց կամ թերագնահատել դրա կարևորությունը: Հոգեբանական տեսանկյունից, փոփոխությունները, ընդհանուր առմամբ, առաջացնում են դիմադրություն՝ հատկապես այն դեպքում, երբ մարդիկ չեն զգում դրանց օգտակարությունը կամ չեն վստահում նոր համակարգի արդյունավետությանը²³: Այդպիսի դիմադրությունը կարող է լինել անձնական, սոցիալական կամ կոլեկտիվ: Դիմադրությունը կարելի է հաղթահարել համակարգի արդյունավետության և դրա լավ կողմերի մասին խթանիչ տեղեկատվության տարածմամբ²⁴:

Մարդիկ կարող են ընկալել հայտարարագրման համակարգը որպես վարչական բեռ, եթե նրանց չներկայացվեն դրա նպատակն ու օգուտները: Այն, ինչը կարող է փոխել վերաբերմունքը, հանրային կրթությունն է՝ ցույց տալով, որ հայտարարագրման համակարգը նպաստում է թափանցիկության, արդյունավետության և արդարության բարելավմանը: Հանրային տեղեկատվական արշավները կարող են ուղղված լինել ինչպես գիտակցությանը, այնպես էլ սոցիալական աջակցության ձևավորմանը: Դրանք, ի վերջո, կխթանեն համակարգի դրական ընկալումը: Հակառակ դեպքում, երբ հասարակությունը չի հասկանում, թե ինչ պետք է ակնկալել նոր համակարգից, կարող են ծագել անհամապատասխանություններ և դժգոհություններ: Օրինակ՝ մարդիկ կարող են ակնկալել, որ նոր համակարգը արագորեն լուծելու է խնդիրները, բայց եթե դա տեղի չունենա, նրանք կարող են կորցնել վստահությունը դրա նկատմամբ և ընդդիմանալ: Համակարգի ներդրման ընթացքում ակնկալիքները պետք է լինեն իրական և հիմնավորված, որպեսզի դրանց չհետևեն հիասթափությունները: Երբ մարդիկ սկսեն զգալ, որ իրենց աշխատանքային, սոցիալական կամ անձնական կյանքը կարող է փոփոխվել համակարգի միջոցով, նրանք կարող են դիմադրել կամ անցնել «դիմադրության» փուլ: Այդ դեպքում կարևոր է հոգեբանական աջակ-

²³ Cranor, L. F. (2020). Privacy and data protection in the European Union: A framework for GDPR compliance. Oxford University Press.

²⁴ Harrison, T. (2021, November 16). Overcoming resistance to change in public systems: A transparency approach. Journal of Public Administration Studies. <https://www.jpas.com/overcoming-resistance-transparency>

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 5

Հայտարարագրման մասին օրենքների կիրառման հիմնական կառուցակարգերը

ցության և բացատրության մեթոդների ներդրումը՝ հանգստություն և վստահություն ներշնչելու համար: Քաղաքացիները պետք է ձևավորեն նոր սովորություններ և գործելակերպ, որպեսզի լիարժեքորեն մասնակցեն հայտարարագրման համակարգին:

Դա կարող է լինել հոգեբանական հակումների փոփոխություն, երբ մարդիկ սովորում են ընդունել ավելի բաց և թափանցիկ գործելակերպ՝ առանց վախերի կամ հիասթափությունների:

ՀՀ հայտարարագրման համակարգն

ունի մի շարք բացեր՝ կապված հիմնականում թափանցիկության, տվյալների ստուգման, հասարակական վերահսկողության և տեխնոլոգիական ռեսուրսների անբավարարության հետ: Հայտարարագրման համակարգի արդյունավետությունը և դրա թերությունների նվազեցումը պահանջում են հստակ ու ուժեղ կարգավորման կառուցակարգերի ներդրում, ինչը թույլ կտա ապահովել թափանցիկություն, կանխարգելել կոռուպցիան և բարելավել տվյալների վերահսկողությունը: Ստորև ներկայացված են մի շարք հիմնական կառուցակարգեր, որոնք կարող են բարելավել հայտարարագրման մասին օրենքների կիրառումը (գծապատկեր 5):

Հայտարարագրման համակարգի ներդրման խոչընդոտների հաղթահարման համար անհրաժեշտ է կիրառել համալիր և բազմակողմանի մոտեցումներ: Խնդիրների լուծման համար պահանջվում է հետևողական քայլեր կատարել տեխնիկական, կառավարման, ֆինանսական և իրավաբանական ոլորտներում: Նախ՝ հարկավոր է ստեղծել հստակ իրավական շրջանակ, որը կսահմանի բոլոր կողմերի պարտավորությունները, տուգանքներն ու պատիժները՝ խախտումների դեպքում, ինչպես նաև թույլ կտա կառավարել կարգավորումները: Դրա համար անհրաժեշտ են համահունչ օրենքներ և կանոնակարգեր, որոնք հեշտացնում են համակարգի գործառույթները: Պետք է կատարվեն ներդրումներ իրավաբանական և անկախ մշտադիտարկման այն ծառայությունների ձևավորման մեջ, որոնք կարող են վերահսկել հայտարարագրման գործընթացի անաչառ իրականացումը: Կառավարությունը կարող է ստեղծել խթանման կառուցակարգեր, ինչպիսիք են հարկային արտոնություններն ու խրախուսումները, որոնք կնպաստեն հայտարարագրման գործընթացին մասնակցությանը: Անհրաժեշտ է նաև ներդնել հետադարձ կապի ծրագրեր, որոնք կարող են ցրել յուրաքանչյուր կասկած կամ անհանգստություն: Կառավարությունը պետք է հասարակությանը մշտապես տրամադրի այն բոլոր տեղեկությունները, որոնք վերաբերում են համակարգի աշխատանքին՝ պարզաբանելով դրա նշանակությունը: Դա կօգնի

մեծացնել հասարակական վստահությունը համակարգի նկատմամբ: Հնարավոր է, որ այս գործընթացը տեղի ունենա փուլային եղանակով՝ նախապես ատեստավորվելով ըստ փոքր ծրագրերի: Տեղեկատվական անվտանգությունը պետք է լինի գերակա առաջնահերթություն: Կառավարությունը պետք է սահմանի տվյալների պաշտպանության չափորոշիչներ՝ ապահովելով անվտանգության բազմաստիճան համակարգեր՝ ներառյալ կոդավորման մեթոդները, երկշերտ հաստատումը և հակասպամային ծրագրերը: Պետք է իրականացվեն հատուկ կրթական ծրագրեր պետական ծառայողների և մասնավոր հատվածի աշխատակիցների համար՝ բարելավելու նրանց գիտելիքները համակարգի կիրառման և սպասարկման ոլորտներում: Լավ պատրաստված մասնագետները կկարողանան լիարժեքորեն կիրառել համակարգը և կանխել սխալները: Անհրաժեշտ է գործարկել ոլորտային վերապատրաստման ծրագրեր՝ կապված տարբեր կարգավորիչ մարմինների և մասնավոր ընկերությունների հետ, ինչը կխթանի տարբեր կազմակերպությունների արդյունավետ գործառույթները համակարգում: Տարբեր քաղաքական գործիչներ և պետական մարմիններ պետք է ներդնեն ռազմավարություններ՝ հաստատելու համատեղ համագործակցություն, վերացնելու քաղաքական կամ վարչական խոչընդոտները: Դա կարող է ներառել տարբեր քաղաքական խմբերի ներգրավվածությունը համակարգի առաջխաղացման մեջ: Կառավարությունն այս բարդ գործընթացի կայացման ճանապարհին կարող է օգտվել նաև միջազգային կազմակերպությունների աջակցությունից՝ ստանալու ֆինանսական միջոցներ և տեխնիկական աջակցություն համակարգի ներդրման համար: Պետք է ստեղծել համակարգ, որը հնարավորություն կտա օգտատերերին (կառավարության մարմիններ, կազմակերպություններ, հասարակություն) հաղորդելու իրենց մտահոգությունները և առաջարկությունները: Սա կօգնի պարզեցնել տվյալների հավաքման և վերլուծության գործընթացը, ինչպես նաև արագ լուծումներ տալ առաջացած խնդիրներին: Առաջնային կերպով անհրաժեշտ է վերապատրաստել տվյալների վերլու-

ծության մասնագետների՝ ապահովելով որակյալ վերլուծություն և մշակման հաշվետվություններ, որոնք կարող են բարձրացնել համակարգի արդյունավետությունը: Ի հավելումս, կարևոր է հանրային մասնակցության խթանումը՝ խորհրդատվական հանդիպումների, ֆորումների, հարցումների միջոցով, որոնք կօգնեն բնակչությանն ավելի լավ պատկերացնել համակարգի նպատակը և դրա կարևորությունը:

Այսպիսով՝ համակարգը պետք է ներդնել միայն այն դեպքում, երբ առկա են անվտանգության խիստ միջոցներ, հանրային կրթություն և համապատասխան աջակցություն՝ նվազեցնելով ռիսկերը և ապահովելով համակարգի արդյունավետ գործելակերպը: Թերևս, հենց այս նկատառումներից ելնելով էլ, ՀՀ Ազգային ժողովը հարկային օրենսգրքում կատարված փոփոխությունների արդյունքում 2024 թվականի եկամուտների մասին քաղաքացիների հայտարարագրերի ներկայացման ժամկետը երկարաձգեց մինչև 2025 թ. նոյեմբերի 1-ը:

Միաժամանակ, հայտարարագրման համակարգը չի սահմանափակվում միայն դրա ներդրմամբ. դա պետք է մշտապես արդիականացվի, վերամշակվի և համապատասխանեցվի տեխնոլոգիական ու տնտեսական նոր պայմաններին: Այս գործընթացը կարող է պահանջել լրացուցիչ ներդրումներ՝ երկարաժամկետում խնդիրներ առաջացնելով պետական կամ մասնավոր հատվածի համար՝ կապված ֆինանսական միջոցների կամ վերապատրաստ-

ման անհրաժեշտության հետ: Հայտարարագրման համակարգի ներդրման ընթացքում առաջացող խնդիրները հնարավոր է լուծել բազմակողմանի և համախմբված մոտեցմամբ: Տեխնիկական ենթակառուցվածքների ներդրումը, կրթական ծրագրերի, իրավաբանական կարգավորումների և հանրային վստահության ձևավորումը միասին կարող են ապահովել համակարգի արդյունավետ գործունեությունը և կայուն-գարգացումը: Իսկ ինչ վերաբերում է խուճապին, որն առաջացել է հայտարարագրման համակարգի ներդրմանը զուգընթաց, դա մեծապես կապված է հասարակության անբավարար տեղեկացվածության, անվտանգության սպառնալիքների, անհանգստության և հասարակական փոփոխությունների նկատմամբ հակադրության հետ: Համակարգի ներդրման հաջողությունը մեծապես կախված է նրանից, թե ինչպես դա կներկայացվի հանրությանը (պարզ, հասկանալի և թափանցիկ ձևով), ինչպես նաև քաղաքացիներին տրամադրված աջակցությունից ու տեղեկություններից: Հայտարարագրման համակարգի նպատակը չի սահմանափակվում միայն հարկային կամ իրավաբանական շրջանակներով. համակարգը լայնածավալ ազդեցություն կունենա հասարակական արդարության, տնտեսական բարեփոխումների և կառավարման տեսանկյունից: Հետևաբար՝ վերջինիս ճիշտ ներդրման դեպքում դա ոչ միայն կբարելավի պետական կառավարման կառուցակարգերը, այլև կխթանի սոցիալական համերաշխությունը և թափանցիկությունը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հայտարարագրում և բանկային հաշիվների վերահսկում. ինչո՞ւ է դա կարևոր, և ի՞նչ ռիսկեր կան. 17.01.2025, <https://fp.am/40518>
2. «Հանրային ծառայության» մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենք, 26.05.2011, <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=-show&ID=4225>
3. «Ֆիզիկական անձանց գույքի և եկամուտների հայտարարագրման» մասին ՀՀ օրենք, 07.07.2006, <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=-show&ID=2731>
4. Ֆիզիկական անձանց եկամուտների համընդհանուր հայտարարագրման համակարգի ներդրում Հայաստանում (2023), <https://ejc.am/hy/article/14440>
5. Ֆիզիկական անձանց տարեկան եկամուտների հայտարարագրման կարգի և տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագրերի ձևերի հաստատման մասին

- որոշում, 15.06.1995,
<https://www.irttek.am/views/act.aspx?aid=832>
6. Ֆիզիկական անձանց եկամուտների հայտարարագրման ուղեցույցներ, 15.01.2025,
<https://banks.am/am/news/newsfeed/28671>
7. Belarusian Government. (2019). Public declaration laws in Belarus.
<https://www.belarus.by/en/government-declaration>
8. Brown, J., & Patel, M. (2019). The role of transparency in economic reporting. *Journal of Economic Policy*, 38(2), 85-102.
9. Cranor, L. F. (2020). Privacy and data protection in the European Union: A framework for GDPR compliance. Oxford University Press.
10. European Commission. (2018). General data protection regulation (GDPR) guidelines. European Union.
https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en
11. Cranor, L. F. (2020). Privacy and data protection in the European Union: A framework for GDPR compliance. Oxford University Press.
12. Garcia, F., & Lee, A. (2021). Tax avoidance and declaration practices. *Tax Law Review*, 42(3), 112-130.
13. GDPR. (2020). General Data Protection Regulation. European Union. <https://gdpr.eu/>
14. Gharibyan, A. (2020). Taxpayer and public official declaration rules in Armenia. Armenian National Assembly. <https://www.parliament.am/legislation.php>
15. Harrison, T. (2021, November 16). Overcoming resistance to change in public systems: A transparency approach. *Journal of Public Administration Studies*.
<https://www.jpas.com/overcoming-resistance-transparency>
16. Kazakhstan Ministry of Finance. (2020). Corruption control and declarations in Kazakhstan.
<https://www.mf.kz/en/corruption-control>
17. Kessler, L. (2022, July 14). Technological challenges in data management for transparency. Tech Insights.
<https://www.techinsights.com/data-management-transparency>
18. Russian Federation. (2021). Income declaration laws in Russia.
<https://www.government.ru/en/news/statement/>
19. Smith, J. (2020, June 12). How government transparency impacts economic growth. Transparency Studies Online.
<https://www.transparencystudies.org/government-transparency-economic-growth>
20. Smith, R. (2021). Public access to tax declarations and its impact on corruption prevention. *International Review of Public Policy*, 15(1), 34-50.
21. U.S. Government Accountability Office. (2020). Public financial disclosure by government officials. GAO.
<https://www.gao.gov/products/gao-20-122>
22. Uzbekistan Government. (2020). Uzbekistan's financial disclosure and anti-corruption laws. <https://www.gov.uz/en/legalframework>
23. White, S. (2022). Corruption risks and data protection in financial disclosures. *Transparency Journal*, 9(2), 80-95.
24. Wilson, D., & King, E. (2021). Public interest and the transparency of high-income disclosures. *Financial Policy Studies*, 25(5), 60-75.
25. World Economic Forum. (2023, March 5). Digital economy and transparency systems. World Economic Forum.
<https://www.weforum.org/digital-economy-transparency>

Тереза ШАГРИМАНЯН

Помощник директора исследовательского центра «Амберд», АГЭУ

ФИСКАЛЬНЫЙ ПРЕДЕЛ

НОВАЯ СИСТЕМА ДЕКЛАРИРОВАНИЯ: ОТ СТРАХА К ДОВЕРИЮ

Внедрение системы декларирования способствует налоговому регулированию, финансовой прозрачности и верховенству закона. Успешная реализация системы декларирования требует сочетания технологических, правовых и образовательных мер, а также поощрения общественного участия. Постоянные реформы и вовлечение граждан повысят эффективность системы. Однако эта система должна внедряться только при обеспечении защиты данных, технологической безопасности и общественного доверия. Психологическое восприятие общества, уровень доверия и механизмы вовлечения играют ключевую роль в ее эффективности. Поэтому успешное внедрение требует психологической поддержки, общественного просвещения, соответствующих методов коммуникации и вовлеченности граждан. Введение этой системы может стимулировать экономическое развитие, улучшить механизмы государственного управления и повысить уровень благосостояния общества.

Ключевые слова: система декларирования, коррупция, общественное доверие, прозрачность, налоговый контроль, психологическое сопротивление, защита личных данных, социальная справедливость

Tereza SHAHRIMANYAN

Assistant to the Director of the «Amberd» Research Center, ASUE

FISCAL MILESTONE

THE NEW DECLARATION SYSTEM: FROM FEAR TO TRUST

The implementation of the declaration system contributes to tax regulation, financial transparency, and the rule of law. Successful implementation of the system requires a combination of technological, legal, and educational measures, as well as the promotion of public participation. Continuous reforms and public engagement will enhance the system's efficiency. However, this system should only be implemented when data protection, technological security, and public trust are ensured. Public perceptions, trust levels, and engagement mechanisms are crucial for its effectiveness. Therefore, successful implementation requires psychological support, public education, appropriate communication methods, and citizen involvement. The introduction of a declaration system can stimulate economic development, improve public governance mechanisms, and contribute to public welfare.

Keywords: *declaration system, corruption, public trust, transparency, tax oversight, psychological resistance, data protection, social justice*